

Uscollinen Manaus

Stille cuin Suomenkielidä puhuwat / mut-
ta cuitengin tähän asti heitän pitänet muiden

Kirkoin ja Pappiittin go.

Annettu Wuonna 1687.

Til hwar och en Ewangelij Tienare ibland dhe wilfarande.

2. Tim: 4: v. 1, 2, 3, 4.

1. Så betingar iagh nu för Gudh / och HERRanom Jesu Christo / then
ther döma skal lefwandes och döda / i sin Tilkommelse och i sitt Rike: 2. Pre-
dikta Ordet / hålt yppå / i tindh och i otindh; straffa / truga / förmana / medh all
Sachemodigheet och Lårdom 3. Ty then tindh skal komma / at the icke skola
kunna löda hellsam Lårdom: Utan skola effter sina egna Lustar samla sigh Lå-
rare: effter them kljär i Öronen: 4. Och skola wända sin Öron ifrån San-
ningen / och wända sigh til Fabler. 5. Men tu war waken i all ting / lindh och
omgåll / gör ens Ewangelist Predikares Wärd / vshästa titt Embete redeliga.

Til Ewangelij Bekännare der sammastädes.

Jac. 5: v. 19, 20.

Käre Bröder / om någor ibland eder fore will ifrå San-
ningen / och någor omwände honom: Han skal iweta at then
ther omwänder en Syndare af hans wägars Willo / Han frel-
sar ena Siäl ifrå Dödel / och skryler all Öfwerträdelse.

Psal. 67.

1. Gudh ware öf nådeligh / och wälsigne öf / han låte sitt Ansichte lysa öf /
Sela. 2. At wå på Jordenne måge känna hans Wäg / ibland alla Hed-
ningar hans Saligheet 3. Gudh tigh tacke Folck / all Folck tacke tigh. 4. Fol-
ken frögde sigh och glädies / at tu dömer Folcken rätt / och regerar Folcken på
Jordenne / Sela. 5. Gudh tigh tacke Folck / all Folck tacke tigh. 6. Landet
gifwer sina Frucht / Gudh wår Gudh wälsigne öf. 7. Gudh wälsigne öf / och
all Werlden fruchte honom.

Ap^{ost.}
Leg. 20:
v. 28.

Te Christusrela Jesurel

da nijn callijsta jällens oftetut Sielut!
cuulcat cuitengin ja pangat Sydä-
meen/ se cuin Jumalan puolesta/
teille hancalciferi autuderi/ Jesu-
ren Ruineen sanotan.

Te cuin puhutte ja ymmärrät-

Eph. 2: v. te Suomen tielda / josa Evangelium saarnatan / ja cui-
4.-8. tengin tähän asti olette pitänet teitän muiden Kirckoin
Coll. 1: v. ja Bappein tygö; ajatelcat että te Jumalan armost/
13. Heb. 2: 2 Jesuren Christusuren ansion cautta / oletta pelastetut
v. 14. 15. Perkelen ja pimeyden wallan alda. Sentähden pan-
Jac. 1: v. 21. gat pois calcinainen saastaisuus ja calcinainen pahuus/
Coll. 1: v. 9. ja ottacat Sana siwerdellä wastan / joca teisä islutet-
tu on / ja woi teidän Sielun autuaxi saatta / että te hä-
nen tahtons tundemisella täntetäisn / calcinaises hengel-
lises wäsaudes ja toimes.

Job. 1: v. 4. Jesus / joca on mailman walkeus / tahto ylösf-
9. 58. 12. walijsta teidän Silmän / hän tahto anda teille hänen
5. 12. 46. Pyhän Hengens / hänen tundemiseens / että te mah-
Eph. 1: 17. daisitte tulla Walkeuden Isän tygö / olla walkeus
18. Jac. 1: 1 Herrasa / ja sijten tulla osalliseri niden Pyhän Pe-
17. Eph. 5: 1 rinises walkeudes : Sentähden Tänapän / tällä Het-
8. Coll. 1. 1 kellä / älkät siis padutaco teidän Sydämmitän / mutta
13. Psal. 95: 8. wastan ottacat Jumalan sana / että te mahdaisitta
Eph. 5. 9. tuta Jumalan ja meidän Wapastajam Jesurensja sijten
waelda sowelias / nijn cuin walkeuden Papses; tutkikat
sentähden

Job. 17: v. 3 Jesuren omia sanoja: Edmä on hancalcinen elä-
mä / että me tunnemme meidän Taitwallisen Isäm-
ainoan totisen Jumalan / ja meidän lunastajam Jesuren
Christuren. Te oletta luodut Jumalalda Ruumin ja
Sie-

Sielum canſa: niin teidän myöſ pitsä uſcoman / että
 coſca teidän Sielum cuoleman cautta ercane ruumista/
 ja Ruumis maari tule / niin on cuitengin Sielu cuo- *Eccleſ. 12:*
 lematoim / joca wiymäisnä päiwänä yhdiſtetän ruumin *v. 7:*
 canſa. Jos te tunnette Jumalan / ja oikein uſcotte Je-
 ſuren päälle / niin te ſaatte hancalcifen elämän:
 Mutta jos te elätte ja cuolette ilman Jumalan ja Je-
 ſuren tunnota / niin te joudutte hancalcifeen pimenteen
 ja waiwaan; joca uſko Pojan päälle / hänellä on han-
 caicinen elämä; Mutta joca ei uſko Pojan päälle / ei *Job. 3: v.*
 hänen pidaelämästä näkemän / mutta Jumolan Wiha *36.*
 pynsi hänen päällänſ. Sentähden että te mahdaitte
 ſaada ſen hancalcifen elämän / ja wältä Jumalan wi-
 han / niin pitsä teille oleman ſe autuuri tekewäinen tundo /
 ja ſen cautta yri elämä uſco Jeſuren Chriſturen päälle;
 Mutta niin cuin ei kengän ſitä käſittä eli ſaada taida
 muutoin cuin Jumalan ſanan cautta / joca Chriſtiliſel-
 lä järjellä ja nöyrydellä pitsä waſtan otettaman ja cuul- *1. Pet. 2:*
 taman. Niin te ſiſt iſe näette / joſ te ikänänſ ajatte- *v. 2.*
 lette ſaada Jumalan ſana ja ſen oikeata ymmärryſtä /
 että teidän tule cuulla niitä Pappia cuin ſitä kieldä
 puhuwat / joſa te caſwanet oletta / Nimittäin Suo-
 men kieldä. Tätä taidatte te ſitä wiſimäſt nähdä / coſca
 teille ſowitetan nämät Apoftolin ſanat : Cuinga rei-
 dän pitsä ſitä uſcoman / joſta et te ole cuullet? että uſco *Rom. 10: v.*
 tule cuuloſta / mutta cuulo Jumalä ſanan cautta: Ja coſca *14. 17.*
 ette te tiedä uloſtoimituſta eli ymmärryſtä ſen äneſtä joca *1. Cor. 14.*
 teitä opetta / niin tule ſe joca puhu teille oudopi; ſillä joſ *v. 11.*
 hän kielillä puhu ia ei puhu ſelkiäſt / cuinga ſe ymmärre-
 tän mitä puhuttu on? ſillä hän puhu tuulehen. Jo *1 Cor. 14:*
 luke Jumala iſe ſen wiſänſ merkiri / coſca ihmieſet toiſten *v. 9.*
 kielden tähden / ei oikein ſaa cuulla Jumalan ſana. *1. Cor. 14:*
 Mutta ſe on Jumalan armon työ / coſca Pnhä Hengi *v. 21.*
 andoi Apoftolitten puhua Jumalan ſana ja ſuuria tecoja

Ap. Teg. caickinaiſelle Conſalle cuin Taiwan alla on / idze cullens
2: v. 4. 5. gin omalla Kiehelläs joſta he ſyndynet olit.

6. 8. II.

II.

Mielehen pangat edeſpáin Chriſtuxen' ſanat: Joſ
Marc. 16. ca uſco ia caſtetan / hán tule autuaxi / mutta ſe joca ei
v. 16. uſco hán cadotetan. Hawaitcat että uſco ja caſte
pitä olemán yhdiſtetetyt aututeen; mutta ſe joca ei uſco /
hán tule cadoteturi / waieka hán on caſtetu; nyt olet te
caſtetut / ſuuri Joucko myöſ meidán Suomen Pappail-
da jotta Evangeliumin uſco opettawat. Niin te ſiis ſitá
paremin näette teidán welwolifuden / jállens edzimán au-
tuden tietá / teidán omasta Kieleftán jota te ymmärtät-
te / joſta te Jumalalle olette tehnet lupauxen uſcoa hánen
päällens. Joſte myöſ oletta caſtetut muilda Pappail-
da / niin te mahdatte náhdá meidán Chriſtillifen toimeli-
ſudem / etten me teitä Waſtudeſi caſta / coſca te oletta ca-
ſtetut pyhán Colinnaiſuden Nimee; mutta ſijná ſiwus pi-
tä teidán ymmärtámán teidán waaranne / että waieka te
oletta caſtetut / ja ette cuitengan uſco; ſillä et te wa-
ſtan ota Jumalan Sana ſillä kiehellá jonga te ymmär-
rátte / ja et te cuule ſitá oikia Evangeliumin oppia /
johonga te cuitengin caſten cautta oletta ſidotut; Joſ
te cnolette teidán Epäuſcoſhan / niin on teidán rangai-
ſturenne raſkahambi cuin nyden ſokiain pacanain / jot-
ca ei caſtetut ole; ſillä te ylöncaſotte ſen Pyhán Colini-
naiſuden tunnon / jonga nimeen te cuitengin oletta ca-
ſtetut: ja ette waſtan ota ſen actualifen uſcon oppia /
Math. 28. jonga Chriſtus caſten canſa on yhteen ſitonut. Sen-
v. 19, 20. táhdén niin cuin te Caſten cautta oletta tullet Chriſtityri /
Marc. 16: niin waſtan ottacat ſiis J. E. ſuren Nimeen teidán kiehel-
35. 16, lán ſe oikia Evangeliumin oppi / että te nyt oliſitte Chri-
ſtinuſcowaiſet / ja hancakikieſi autuat Jumalan tykönä.

III.

Niin ett te mahda ſitá wáhemmin muuſta teidán
welwoli-

welwolifuttan/ cosca te oletta Christityt/ palweleman ja
 cunnioittaman sitä hancalcista/ Eläwätä/ Laupiasta
 ja calcitwaldiaista Jumalata/ Isä/ Poica ja Pnhä Henge/
 hänen päällens uscoman ja luottaman/ händä racasta-
 man ja hänen käskyhäns pitämän/ händä rucolleman
 ja auxi huutaman. Se on meidän calckein hywydem ja
 autuudem nijn tehda ja elä: Ja ne ihmiset jotca ei sitä
 tiedä/ eli senjälken tee/ owat wiheltäisemät cuin muut
 luondo cappalet. Mixi siis te näin unhotatte teidän
 welwolifuttan tekemän Jumalalle toimelisen Jumalan Rom. 12:
 Palweluren/ se on/ ioca tapahetu ylöswalaitfulla ym-
 märehyellä? pangat hywin mielehenne nämät Aposto-
 lin Pawalin sanat: Nijn neuwon minä teitä/ rackat
 weliet / Jumalan laupiuden cautta/ että te annaisitte
 teidän Ruumin eläwäri/ pyhäri/ ja Jumalalle otolli-
 sexi uhriri/ joca on teidän toimelinen Jumalan palwe-
 luxen. Ja älkät söwittaco teidän tämän Mailman muo-
 don jälken/ waan muuttacat teidän teidän mielen udistu-
 ren cautta/ että te coetelisitte/ mikä Jumalan hywä/
 otollinen ja tähdellinen tahto olis. Nijn te sekä sielun
 että Ruumin canka oikein taidatte Jumalata cun-
 nioitta/ cosca Ruumis ei ulkonaisfen tapain ja ceremo-
 niain canka ainoastans/ mutta pyhydes ja wanhur-
 scaudes/ Sielun oikiasa ylöswalifiturefa palwele Ju-
 malata. Hateljcat mikä onnelisuus teille olis/
 jos te teidän pidäisitte nijden Pappain tygö/ jotca teidän
 omalla kielellän/ siomen nimittain/ teitä Evangeliumin
 usco opetaisit. Nijn sekä te että teidän Lapsenne/
 oppisit lapsudest cobta Jesuren nimes auxihuutaman
 Jumalata nijn cuin meidän Isäm/ cosca te luetta Isä
 meiden Rucouren: te oppisitte myös meidän uscon Ar-
 tikkleista tunnustaman ja cunnioittaman sitä pyhä cor-
 kiasi ylistetty colminaisutta: te tiedäisitte mikä hänen
 tahtons on/ cosca te opitta Jumalä Rymmenē käskysanat:

Te taidaisitte saada Jumalan puolesti teidän syndein
 anderi Jumalan armosi / Jesuren Christuren
 ansion tähden / sen pyhän Hengen woimasa. Te tai-
 daisitte silloin usiast sinä pyhästä Ehtolises / tulla raiwi-
 turi Jesuren Ruumilla ja werellä / Christuren oman a-
 seturen jälkeen; Te taidaisitte myös Jumalan sanast tulla
 lohduituri caikesa teidän hädäsän / ilahuteturi teidän
 cuoleman hetkellä / walmitseturi autualiseen cuolemaan /
 ja wahwisteturi siitä kancakaisesta taiwan waldacun-
 nastä.

IV.

Nijn pidäis teidän sitä mielellämin tuleman meidän
 Kirkoim ja Pappain tygö / jos te siwiällä ja Jumalisella
 ajaturella / enämän cahelisitte ja tutkisitte tätä Jumalan
 palwelusta ja uscoa / joca Suomen Kielellä opetetän: jonga
 caikki Cuningalisen Majestetin / meidän Armolisumman
 Cuningamja Herram alammaitset / coco lawiasa Ruo-
 sin waldacunasa / ja suuresa Ruhtinan Maasa Suome-
 ja / njn myös monet muut Maacunat ja wallat tunnusta-
 wat : Sillä njn cuim ei yrikä usco eli Jumalan Pal-
 welus taida olla Jumalalle otollinen / ja tehdä Ihmi-
 siä autuuri / waan se joca on rakettu Jumalan sanan
 päälle / Apostolitten ja Prophetain kirjoturisa / ja op-
 petta meitä oikein uscoman Isän Jumalan / Pojan / ja
 Pyhän Hengen päälle / ja njn Jesures Christures ai-
 noastans ekimän caikcia meidän autuuttam ; Nijn ei
 tämä muusia Jumalan Palweluresta njn selkiäst ja
 puhtaast opeturi tule cuim Evangeliumin uscosta jon-
 ga Lutherus selkiäst opettanut on. . Joca myös Suo-
 meri saarnatan ja ilmoitetän. Me pidäm meitäm lu-
 jast ja ainoastans Jumalan sanan tygö sinä Pyhästä
 Bibliasa / njn cuim se taiwalinen totuus njn tände-
 listest sinä käsitetty on / ettei Ihmiseldä ylösajatel-
 duja juttuia siben tarwita. Sijtä samast on meille
 Jumalan totuus / siitä yhdestä Jumaluden olemurest
 ja col-

Esaj. 8: v

20. Epb. 2

v. 20.

Ap. Teg.

4. 12.

1. Cor. 3.

v. 11.

5. Mos.

Kirj. 4. 2.

E 12: 32.

Math. 15:

v. 9.

ja Colmesta Personasta / samassa Jumaludessa /
 että Jumala on Laupias / Vanhurskas / Caictiwaldias / 1. Joh. 5. 7.
 caicti tietäwäinen / joca paicassa läsknä olewainen / ja 2. Mos.
 että hänellä owat usiamat muut Jumaluden omaisu- Kirj. 20:
 det. Nijn on meille myös sinä hänen pyhä Tahtons ilmoit- v. 3. 4. 5.
 tettu / ja hänen suuret tecons kirjoitetut: siitä me opint- 5. Mos.
 me mitä meidän tule tietä Mailman luomisesta ja En- Kirj. 5. 8. 9
 geleistä; Me ymarrām siitä että meidän ainoata Juma- Math 4. 10
 lata ja ei yhtän Jhuista eli Engeliä eli muuta näkywäi- Rom. 2: 8.
 stä asia pidä aurihutamā; waan että me taidām py- 9. 12.
 tä armo ja wapautta Jumalan tykönä. Nijn neuwo- Luc. 1. 35.
 tan myös me Jumalan sanasta / meidän wiheliäisyde- 1. Joh. 2:
 stām / meidän Esivanhembain langemisen kautta / v. 2.
 cuin myöskin perisynnistä ja muista teco synneistä; cuin- Rom. 3. v.
 ga Laki canda caickein Jhuisten päälle / heidän syndeins 21. 26. 4. v
 tähden / ja uhca Jumalan wihalla / ja sentähden Sy- 5. 24. 25.
 dāmen nöyrydestä ja synnin tunnosa tule paeta Juma- 5: v. 1. 2. 11.
 lan tygö: Ja siitä liki opetta meitä se suloinen Ewange- 12. 1. Joh.
 liumi / että J. Esus Christus Jumalan Poica on tullut 3: v. 23. 24
 totiseri ihuiseri / sijnyt pyhästä Hengestä ia syndynyt 2. Tim. 2:
 siitä puhtasta Neidzestä Mariasta / ja hänen Pijnans v. 19. Tit.
 ja cuolemans kautta / tehnyt yhden Sowinon meidän ja 2: v. 14.
 caiken Mailman Syndein edest; ja että ne joca hänen Up. Teg.
 pyhä Ansiotans uscolla ihellens omistawat / sen kautta 2. v 38. Tit
 ainoastans saawat heidän syndins anderi / Armon Ju- 3: v. 5.
 malan tykönä / ja hancäictisen elämän; ja cosca he näin Psal. 51. v.
 useon kautta owat hänesä / ja händä aurihutawat / pi- 12. 14.
 tä heidän pois lackaman wäärysteistä / sillä että hän hei- Rom. 8: v.
 tä siitä lunastanut on / ja ihellens erinomaseri cansari 9. 11. 14. 15
 puhdistanut ahkerari hywin töihin. Nijn me hä- 26.
 nen Pyhäldä Hengeldäns / joca meille io Castesa an- 1. Thessal.
 nettu on / edespäin wahwisteturi tulemme tekemän Ju- 1: v. 3. 5. &
 malan Tahto / hänen päällens uscaldaman / händä au- 4: v. 1.
 remhuutamā / kättämän ja palweleman / aina enāmin
 ja ene-

ja enänmin enändämän meidän uscoa/ toivoam ja rae-
 kauttam/ Jumalan saman ja niiden pyhain Sacramen-
 tein kautta : Etko tämä on hyri oikia ja luja Christi-
 .Luci7. v. lishys/ ja em me sitä tottele kuin paiksi Jumalan sana
 10. 1 Cor. eli wastoin sitä edespannan/ Nimittain että Ihminen
 8. v. 8. töidens cansa/ paastomisel ja muulla sencaldaisella/ jo-
 tain hywä ansaitta taitta/ eli jotain paha sowitzta/ sillä
 Rom 11: v. caieki se hywöyhs jonga me Jumalalda nautisemme eli
 6. Gal. 2: toiwomme/ on sulast hänen armostans/ paiksi yhtän
 v. 16. meidän ansiotam: sillä armosta me olem lunastetut ja
 Eph. 2: v. uscon kautta Christuren päälle wanhuuskari tullet/ ja
 8. 9. ei töiden/ ettei yriskän kerseais; Cuitengin tule meidän
 Math. 5: Jumalan Käskyn jälken hänen cumiaren tehda hywia
 v. 16. Epb töitä. Että nytt tämä on nijn tarpelinen tietä/ ettei
 2: v. 10. yriskän paiksi tätä uscoa taida autuaxi tulla; nijn owat
 Tit. 2: v. meille Bibliasta ne tarpelisimmat cappalet kuin sen-
 12. Heb. 11. caldaiseen Christilishyteen tarwitan/ Catechismuressa
 v. 6. käsitettyt; jota sekä ylimmäinen että alimainen/ Mies
 että Waimo/ lapsudest meidän seagam oppiwat/ heillens
 lohduxoreri caiekesa tuscasa ja ahdisturesa/ ja ifancaieki-
 seri autuuderi/ cosca he tästä maailmasta pois cuolewat.
 Cosca me ylöscaswamme/ nijn cuolewat caieki/ sekä suu-
 ret että pienet/ Jumalan Sana meidän Kircoisiam
 julkisest ja selkiäst saarnoista/ oiktaina Sunnundaki ja py-
 hä päiwinä/ nijn kuin Jumala saatanyt/ ja coco Chri-
 sticunda on pitärens ottanut/ ja em me tottele sencal-
 daisten Pyhain Päiwä/ joista eij ole tieto cosca eli
 Joh. 4. v. mingätähden ne owat ylöstullet. Me pidämme Ju-
 24= Epb malan Huonesä meidän Kucouriam henges ja totu-
 5: v. 13 20. des/ ja meidän omalla Kielellä Pyhän Hengen opetu-
 ren jälken sijnä vyhäsä Bibliasa/ Me weisamme Ju-
 malisja Kytos Wirsia/ Cuningas Dawidin Psaltarist/
 ja muilda Jumalishda Ihmisilda cocoon panduja. Niit-
 tä pyhiä Sacramentia ja caiekiä muita pyhiä töitä suo-
 ritam

suoritam me Jumalifest/ ilman taiteauria ja kelwotto-
 mia ceremoniaita. Sijnä yhteisessä Elämän kerrassa/ pi- *Heb. 13. v. 7*
 dämme myös Jumalan Sanan meidän edesäm /
 cuinga me olem welcapaät cuuleman mitä Opet- *1. Pet. 2. v.*
 tajat meille Jumalan puolest edespanewat; Cuinga *13, 14.*
 meidän nöyryhdellä ja uscolisudella tule cuulla meidän
 armolifinda Esiwaldam/ ja niitä cuin sildä caickein cor-
 keimmalda Esiwallalda asetetut owat; Cuinga Miehen
 ja Waimon/ Wanhembain ja Lasten/ Perhen Isändain
 ja Palwelain/pitä elämän toinen toisens canssa; miri sijs
 te et tahdo käsittä ja ymmärtä tämän caldausta uscoa ja
 Religioni, cuin meillä on/ josa Evangeliumi opetetant?
 sillä tällä omibi wahwembi perustus/ puhtambi Oppi/
 wanhembi alcu/ enämbi wahwuus/ lohdutus/ wirwor-
 tus ja Nutuus/ cuin yhdelläkän muulla coco Maailma-
 sa: tule myös selkämäst / julkisemast ja Jumalifemast
 edespannur cuin yriskän muu oppi ja Religioni, Idästä
 eli Länneestä/ Etelästä eli Pohjaisesta.

V.

Niin tule teidän mielehenne johdatta mikä ilo on *Luc. 6. v. 7.*
 olewa Jumalalle ja hänen pyhillä Engeleillän/ jos te *6, 7, 10.*
 teitän oikein käännäisitte; Cuinga suuri ilo ja lohdutos
 olis hänen Cuningalifella Maifestetillän meidän armoli-
 funnalla Cuningallain ja Herrallain / jos te olisitte sa-
 masta uscosta ja tunnustuksesta cuin caicki muut Cuning-
 galisen Maifestetin alammaiset: sillä että myös Cuning-
 galinen Maifesteti niin monen Cuningalisten Käskyin
 ja armolisten Säätyin/ cuin suurten Cuningalisten culu-
 toste ja apuin cässa/ tahto edessaatta teidän käändymisen
 ja Nutuden: Sama pyhä toivo on heidän Excellenti-
 llän yhteisest niille korkeilla Herroilla Cuningalisen
 Maifestetin Neuwonandaille: niin myös hänen Excellän-
 tillän Cuningalisen Maifestetin Neuwonandajalla/
 General Gouverneurillä; ja tosin caicki muut joiden al-
 la te elätte/ eli ne jotca teitä hallikewat/ eli teidän can-

sanne cansakäynnistä pitävät/ toivotvat ja ehtivät suu-
 rella ahkerudella ja halulla teidän ylöswalustustan.
 Ja cuca se olis/ joca näke teitä järjellisiä Ihmisiä/ tietä
 teitä Christityri sen pyhän Colminaisuden nimeen caste-
 tiri/ ja cuitengin cuile ettei teille wielä ole oikia tieto
 Jumalasta/ ja autuudesta Jesuren Christuren cautta/
 että te ei wieläkän tiedä Jumalan tahdosta hänen py-
 häsä Laifans/ ette taida Christillisen Uscontunnustosta
 edestueda/ ette myös wielä taida Jä meidän ruousta/
 jonga Jesus ihe meille opettanut on; minä sanon: Cu-
 ca/ muiden Christityhin seasa jotea Jumalata pelkävät
 ja Lähinmäistans racastawat/ löyträis/ joca tietä tei-
 dän tyhmyttän/ joca ei totisest ja ilman ulcocullasutta/
 suurella ahkerudella/ ruourilla Jumalan tygö/ mana-
 urilla teidän tygön/ ja caickein muiden wälicappalden
 cautta/ saattais teitä Jumalan ja autuuden Tundoon?
 En minä taida nähä mingä cansa hän Jumalan e-
 desä ja omasa tunnosans idzens wapahdais/ joca tä-
 tä tekemätä jättä : Sillä joca taita hywä tehdä ja ei tee/

Jac 4. v. 17

4. Mos. 8. nän se on hänelle synniri.

15. v. 30, 31.

Luc. 12. v.

47.

Rom. 1. 18,

21, 32.

Jer. 17. v. 7

Psal. 81. v.

14, 15, 17.

VI.

Sitälkin taidatte te myös ymmärtä mikä suuri
 hyödytös teille myös olis ajalifesti/ tämän caldaisesta
 autualifesta käändymisestä / ynnä sen suuren hengelisen
 hywyden cansa/ josta ennen puhuttu on; Teille on il-
 man yhtän epäilystä Jumalan hywästäsiunaus toivot-
 tapa/ caikisa teidän kätten Toisa/ sillä siunatu on se mies
 joca luorta Herraan/ ja Herra on hänen turwans/ Ja
 lupa Jumala edespäin: Jos minun Cansani cuulis mi-
 nua/ ja Israel minun Teisäni kätwis/ nän minä pian hei-
 dän wihollisens alaspainaisin/ ja kätteni käändäisin hei-
 dän Wihollisens päälle/ ja minä ruockisin heitä parhail-
 la Nisuilla/ ja rawitsisin heitä Hunajalla calliosta. Cosca
 Jumala ehiskele meitä jollaculla tuscalla/ taicka caickia
 yhtei-

yhteisest eli jocaista erinomattain/nijn on meidän lohdu-
tozem silloin / ettähän meitä njnkuin Lapsians curitta/ *Heb. 12. v.*
ja tapattu se autualiseri parannoreri ; mutta cosca te *9. 10. 11.*
nyt karsitte / njn cauwan cuin ett te tunne Jumalata
ja ette händä pelkä/ njn ei teillä ole oikiata lohduitusia
Jumalan tykönä / ja ette taida kääändä wastantäymisiä
Christiliseri hyödytözeri; cusa cuitengin njlle josca Ju- *Rom. 8. v.*
malata racastawat / caicki cappalet ynnä parhaxi kään- *28.*
dywät. Monesa muusa muodosa olette tundewa sitä
suuren hyödytözen / että te tulette yhdistetyxi meidän
cansam uscon Tunnustoresa/ silloin et te hukkais aican-
ne/ njn moneen muuhun pyhä päiwään/ eikä omaisut-
tanne juomisella ja prahnecoilla/ joisa te usein porcado-
tatte teidän terweydenne ja elämäanne; wähiimmär olet-
te te ihellenne ja muille suuremmari wahingori / njn
cauwan cuin te njtä pidätte : mutta jos te pidätte tei-
tän Suomen Kirkoim ja Ewangeliumin tunnustoreen/
njn te taidaisitte pitä Sumundaki/ muita Christicu-
nan Jublapäiwä/ ja njtä yhteisiä Rucouspäiwä; Ja
caiken muun teidän aicanne oikein kättyä. Edespäin
cansakäymisen cautta meidän uscontunnustaitten cansa/
tunde makeutta yhdestä Christilisestä hallitoresta/ Laista
ja Oikeudesta/ jonga alla te elätte / ja wapautta sencal-
daisien ulostecoin edestä/ cuin seurawat sitä Religioni
cuin on erotettu meidän oikiasta Ewangeliumin uscosta.

VII.

Wijmeim tule teidän myös muista / cuinga colme
Ujastaita sitte/ cosca jocaifesta Kylästä waellettin aica-
man tätä opetusta ; ja cuinga usein te suurina Ruco-
uspäiwinä / ja mutoin meidän Kirkoisam cuuliaisuden
ja rackauden cansa / olette wastanottanet Jumalan
Sana: njn että moni tunnusti/ että hän caickena elinat-
canans ei ollut njn pahion cuullut autuuderens cuin he
silloin yhdellä kerralla cuullit : teidän Lapsenne rupeisit

lukeman nöyrydellä ja halulla meidän Kristillisen opin
 pääcappaleita; usiat ovat myös sitte ihanat estimone-
 sa murusa cappaleita tullet meidän uscoon ja Kircoiin.
 Jos te nyt olette tähän hitat/ niin taitan kysyttä teil-
 dää/ niincuin Paulus Galaterein tygö puhu: Te Hul-
 Gal. 3. v. 1. lut Galaterit / cuca teidän on wimmanut totuuta usco-
 mast? Niin tehkär parannus ja palaitcat / erä teidän
 Ap. Teg. syndin poispyhitäisin: Cosca wirtwottamisen ajat tule-
 3. v. 19, 20. wat Herran Caswon edestä/ ja lähettä sen josta teille en-
 nen saarnattu on / Jesuren Christuren.

Lyhykäiset wastauret heidän totut- tuin Wastoin sanoins.

I.

Nsin sanowat he: En me taida ylönnanda mei-
 dän wanha uscoam/ josa me syndynet olemme:
 sijnhen wastatan.

Job 3. v. 5. (1) Usco ei tule sytä lihallsesta syndymisestä/ mutta
 Tit. 3. v. 5. meidän pitä wastaudesta sijnhen syndymän pyhän Ca-
 Jac. 1. v. 18 siceen cautta.

(2) Moni niistä cuin ikens meidän tyköäm poispitä/
 on cuitengin meidän Ewangeliumin uscoon castettu;
 ei siis ole heillä yhtän estettä/ cosca sekä Caste että Kieli
 heitä sijnhen packowat/ että heidän pitä pyshmän sijnä
 totisessa Ewangeliumin tunnustoresa: Sentähden on hä-
 nen Cuningalinen Majestetins meidän armolisin Cu-
 ningam kästemyt / että sencaldaiset caikella muudolla
 saatetaisin parembaan ymmärryreen.

(3) Ne/ joilla ei ole tieto Jumalasta ja Autuudesta/
 ei taida sanoa: Ettei he tahdo ylönnanda heidän endi-
 stä uscoans/ sillä heille tähänasti ei ole uscoa ollut; eikä
 he Sieluns autuuxeri mitän oppia taida/ muutoin cuin
 Suomenkielä/ sentähden eläwät he ja cuolewat suurim-
 masta

masa waarasa / jollei he omasa Kielefäns / cuin on Suomen kieli/ tule wedetyri autuden Zielle.

(4) Oikeutta myöden tulis heidän catkeitt nyt iloita/ että heille nyt on tila tulla heidän pimeydestäns Walkeuteen/ ettei heille mahdetais sanotta/ niñcuin Jumala walitti Jerusalemia asuwaisien ylitse: Cusa on jocu/ jos hän lange/ joca ei jällens mielelläns nouse? cusa on Jer. 8. v. jocu joca kån epäriisä/ eikö hän mielelläns jällens oikialle Zielle tule? 45.

(5) Jos ne cuin wanhat owat/ ja wetäwät sen syhyri ettei he nyt kūsittä taida/ eikä taida heidän Mieliäns siihen saada/ että he poisparitsit endisen menons; niñ mahdaisit he cuitengin/ niñcuin he usem luwannet owat/ anda heidän Lastens ja nuoren Cansan tulla opeteturi siinä oikiasa Christilishdesä; jonga päällä heille on esimercki niñä hywäisä arwosa pidettäwisiä Maacunan asuwaisiä/ joiden jälkentulewaiset owat meidän oikiasa Uicosa/ wateka heidän Esiwanhembans owat pyhinet endisesä Uicosans cuolemans asti.

2.

He pelkäwät heittäns cadottawan jongun hywästisunauksen ajallisella nuodolla jos he ylonannaisit heidän endisen menonsa; Sitä wastan pitä waari otettaman.

(1) Niñ caurwan cuin ei heillä ole oikia Uico / niñ ei he nautiße Jumalan Labjoia sillä hywästisunauksella cuin Jumalan Lapset/ sillä ei he taida Jumalata cunniotta ja kättä niñden edestä.

(2) Se on wahingolinen Eryminen/ cosea Ihmiset ajattelewat/ että he heidän taicauksens cautta/ eli ilman oikia Jumalan tundoa/ pidäis saaman ajallisen hywästi sunauksen / niñcuin myös Judalaisille owat ollet sen caldaiet pilckasamat ja ajaturet Jer. 44. v. 17. 18.

(3) Sitä wastan opetta meitä coco Pyhä Kamattu/ että se oikia hywästisunaus sekä hengeliellä että ajal-

lisella muodolla/ tule Jumalan laupiudessa Jesuren
Christuren tähden/ caickein niiden ylidze cuin Pyhän
Hengen Woiman cautta owat oikiat Christinuscowai-
set/ 1. Mos. Kirj. 12: 3. & 22: 18. & 48: 15, 16. 4. Mos. Kirj.
6: 24-27. Psal. 5: v. 11, 12. & 67: 2, 3, 7, 8. & 115: 13. Ap. Teg. 3.
26. Eph. 1: 3, 4. 1. Tim. 4: v. 4, 5, 8. &c.

^{3.}
He sanowat wielä/ että he muilda tulewat pilcaturi/
jos he meidän tygöm tulisit: niin wastatan.

(1) Se on tosin aina niin/että ne jotca idzens pitawät
Job. 12. 4, 5 Jumalan tygö/ tulewat mailmalda pilcaturi; Mutta
Syr. 2. 1. yri oikia Christitty ei sen cautta anna idzens pois we-
Job. 15. 19. tä hänen Jumalan pelgostans.

2. Tim. 3. 12 (2) Tuca on ajallisella muodolla niin Tyhmiä/ että
hän muiden nauron tähden anda yhden hywän asian
pois memmä? pidäiskösi sijs jongun muiden tähden hä-
nen Sieluns häncäickisen autuden pois heittäjän?

(3) Ne Jumalattomat jotca nyt naurawat/ pitä sitte
Luc. 6. 25. itkemän ja murehtiman/ ja cosca he näkewät/ cuinga
ne uscolliset owat luetut Jumalan lasten secaa/ ja hei-
Wif. R. dän perindöns Pyhän secaa/ silloin puhuwat he toi-
s. v. 3, 5. nen toisellens/ ja caturwat/ ja huocawat hengens ahdi-
surest/ ja sanowat: tämä on se jonga me ennen pidim-
me pilkana ia naurona.

^{4.}
He edestuwat usiast tämän wertauren: kielessän
lindukin Mesäsa laula/ niin he myös tahtowat pyhä
heidän uscosans: ja että caickimainen usco ja Religioni
on Jumalalle otolline. Sühen taitan lyhykäisest wastata

(1) Niincuin meillä on yri ainoa Jumala/ niin on
Ephes. 4: 4 myös ainoastans yri autuaritekewäinen usco. Ja sa-
Matth. no Jumalan Poica selkiäsi/ että se Jumalan Palwe-
15: 9. lus ja oppi on turha/ joca perustetan Ihmisen sätämi-
sesä. Ettei sijs yhde;äkän muusa ole autuus/ mutta Je-

su. es

sures Christures/ nijn alkön cucan ajatelco ihens kutle-
wan Jumalan Armoon ja hancalcikiseen aututeen joca Ap. Teg.
religionisa/ mutta ainoastans cosca hän oikein usco Je- 4: 12. &
suren Christuren päälle/ joca on Tie / totuus ja Elämä. 15: 11.

(2) Meidän pitä ajatteleman cuinga paljo enämät Job. 14: 6.
me olem cuin Linnut / ja tiedäm että meille on järjelli-
nen ja cuolematoin Sielu/ me olem Jesuren Christu-
ren weren cautta lunastetut/ ja casten cautta tullet lift-
toon Jumalan canssa: ja nijn pitä meidän caikisa a-
sioisa laittaman ihem Jumalan pyhän Sanan jälkeen/
ja ei sencaldaissten sanalascuin jälkeen cuin ei tähän sordi.

(3) Juuri sencaldaiset linnut häwäisewät niytä hym-
märttomättömiä ihmisiä/ sillä linnut pitäwät heittäns
niiden tygö cuin wisertäwät yhta heidän cansans: Ei
Leiwosset lennä yhdesä Waresten canssa/ eikä Rastaat
Häckisten canssa: nijn on siis suurempi tyhmys niiden
Ihmisten tykönä cuin menewät muiden Kirckoin/ joiden
kielä ei he hymärrä.

(4) Jumala ihe linduin kütettäwän luonnon cautta
soina Ihmisille heidän cowacornwaisuttans; nijn me
myös taidaine sanoa/ että ne hymärtämättömät/ jotca
heidän suullans eiwät taida aurihuuta Jumalata eli
händä kütttä/ nijn cuin Jumalan sana sitä jocapaicasa Jer. 8: 7.
waati/ owat pahemmat cuin järjettömät Linnut/
jotca kütettäwät Jumalata äänelläns/ ihe cuin luon-
dons jälkeen: tosin ne jotca ei opi Jumalata rucolle Job 39: 3.
man/ owat ilkiämmät cuin Corpit / sillä he aures huut- Psal. 147:
tawat Jumalata/ nijn cuin Ramatus seisio. 9,

s.

Enimmäst edespanewat he heidän Jdäns ja Esiwanhembains e-
simärtti/ ettei he tahdo poisuopua heidän uscostans; sihen taitan mo-
nen easa näin lyhykäisest wastarta

(1) Se on wastoin caicki totuutta / että he sanowat caicki heidän
Esiwanhembans ollen samasa uscosa ja tuulosa cuin he ihe nyt owat;
sillä Suomenkieli/ jota he puhuwat/ ihe Maanpaicka / joca on Suomen
ja Wi-

ja Wiron waiheksa/ ja heidän asunnapaikkans/ kuin Meren rannalla o-
 wat/ ofotta/ että heidän Esiwanhembans owat ollet Suomalaiset eli
 Wirolaiset/ ja niin syndynet Suomen Religionisa. Nün on myös si-
 räkän tieto/ että wiffie Kylät ja Perhecutnat/ jotca 20/30/ eli 40 a-
 jastajan sisällä/ owat Sodan/ naimisen/ ja muun illan kautta/ tullee
 saateruxi meidän uscosta pois: ja eläwät wielä muutamat jotca owat
 Wiron Maalda/ Hämeestä/ Sawolahdest/ joiden lapses/ Wäwyt/
 Wellet ja muu Sucu/ cuitengin ei käy meidän/ waan muissa Kircoissa.

Matth. 23.
 v. 17-20.

(2) Ja waikka he wielä caieci olitte sencaldaiiffista Esiwanhemista/
 (nün kuin he cuitengan ei ole) nün ei he mahda tähtyä heidän Jhdns
 määrää/ ja olla samasa rundenamunudesa kuin he / erinomattain että hei-
 dän waarans sitä suurempi on jota enämbi walkeus heille taritaan.

Ezech. 18:
 17. 20

(3) Jumala itse lupa armoliffes/ että waikka Jhd rangailtan hänen
 syndeins tähden/ nün pirdä cuitengin hänen lapsens/ jotca caruwaises o-
 wat ja heittäns läändäwät/ saaman Jumalan armo.

Hab. 2. 4.

(4) Nün kuin Wanhurscan pirdä elämän uscostans/ ja wanhe-
 mitren Jumaliffuus ei taida meitä uancaiechiffes autuaxi tehda/ nün ei
 mahda Wanhemmitren taitamattomus wietellä meitä Tairwanwalda-
 cunda cadoretaman.

(5) En me nyt huoli niistä cuolleiffista/ mutta cuinga ne kuin elä-
 wät/ ei tulis cadoretuxi/ siinä me itsem ahkeroizem.

(6) Jos ne jotca alusa cohia Christuren Tairwasen astumisenäl-
 ten/ owat wastanoitaneet sen Christillisen Uscon/ olitte seuraneet Esiwan-
 hembians eli Jhdns/ jotca ennen olit sofiat Pacanat eli Epäuscoiffes
 Judalaiset/ nün se olit ollut kiertämättömys wastoin Jumalan Armo
 ja Toruutta: nün oliffim myös me lutheranit kuin Ewangeliumin us-
 opeamme/wielä ollet Dawin pimeydes/ jos meidän Esiwanhembain olitte
 seuraneet Jhdns; Sen tähden ruuffica näitä P. Petarin Sanoja/ me kuin
 cafterut olema: Teille ja teidän Lapsillen on tämä lupous annettu/ ja
 caiffille jotca taambanz owat/ cutca ikänäns Herran meidän Jumalan
 arsu/ *Act.* 2. v. 39.

Suspiria pro convertendis.

Zule Luoja lohduktaja/ Pphä Hengi pyhittäjä/ Opetus Jhd oiffia/ opill oiffial
 meit opeca/ ja Hylybelläs meit pueta.

Erytnerylös egette/ harha Teid pois johdattete/ Pirun pauloiffi ulos auttete/
 Jumalan joucon saattete/ Sielun pahat hautele.

Armos anna lahjas laina/ Pahus meistä alas paina/ Sanas himoon syty-
 aina/ ymmärrys ylhäid meill anna/ Sydämessi sofius pois canna.

Continuanda.

Se Sana selittäst sarnatan/ nyt ilmei caikkein edes: O Herra niiden pääl ar-
 mahda/ kuin owat wiet pimeydes; ei tiedä/ eik woi tärst Sanaas/ käywät sywäid
 erheppien/ Herra heitä läännä/ walats/ ettei hukuts Cadoretren.